

VLADIKA
GRIGORIJE

STRANAC
U ŠUMI

SADRŽAJ

Ulazak	7
Prva runda: SVETOST	29
Druga runda: SMIRENJE	39
Treća runda: RAT	49
Četvrta runda: MIR	56
Peta runda: SVEČEV PUT	65
Šesta runda: STARJEŠINA	74
Sedma runda: TIJELO	80
Osma runda: LJUBAV	92
Deveta runda: BOL	100
Deseta runda: PRIJATELJSTVO	113
Jedanaesta runda: SLUŽBA	123
Dvanaesta runda: POČETAK	131
<i>Zahvalnost</i>	147
<i>O piscu</i>	149

ULAZAK

Kivot

Vjerujem da ne postoji nijedan živ i odrastao čovjek koji nije makar jednom – ili još vjerovatnije više puta – zamišljao svoju sahranu. Meni se događa često, i to su živopisne slike. Kada sam pitao nekoliko svojih prijatelja da li su ikada zamišljali svoju smrt, koliko često su umirali i kako je izgledao njihov sprovod, njih dvoje-troje su mi odgovorili, kao iz topa maltene: „Bože sačuvaj!“ Bio sam vidno zatečen njihovom reakcijom.

A ja – kada se rastužim, ili još više kada me povrijedi neko koga volim – obavezno zamišljam kako sam umro i kako oni koji nisu za mog života shvatali koliko im značim – plaču. Tek im je kada sam umro postalo jasno ko sam ja u stvari bio, pa im je sada kao krivo i teško. I meni je u neku ruku žao njih, ali šta da im radim: ležim tu mrtav i nikako im ne mogu pomoći. Kada niste znali ni htjeli da cijenate to što imate, eto vam sad, pomišljam s nekakvom nasladom. Kada sam bio ljut na majku, brata ili rođake, onda bih na

toj mojoj dobrovoljnoj i od mene izrežiranoj sahrani najviše oni plakali. Ako sam bio ljut na drugove i drugarice iz škole, onda bi oni bili ti koji su tužni i nesrećni što su me naprasno izgubili. Unesrećene aktere svoje imaginarne sahrane mijenjao sam po potrebi i u zavisnosti od toga kome sam u datom trenutku imao potrebu da se „osvetim“ na taj način. Najbolje od svega je to što se istugujem i isplaćem na svojoj sopstvenoj sahrani – koju nikada ne posmatram iz kovčega u kome ležim, navodno mrtav, nego kao duh hodam između ljudi primjećujući svaki detalj pa i samog pokojnika (= sebe) kako leži mlad i lijep u kovčegu, lišen svih muka, rana i uvreda. I dok tako zamišljam, moja se tuga zbog ljudi i njihovog nerazumijevanja topi a kroz misli mi se u dušu spušta neka milina. Pomisao da sam možda sasvim mrtav i da sam u kovčegu koji će uskoro zatrpati zemlja, kvari sve, surovo me vraćajući u realnost.

Dobro je što kada se dovedem do suza i duboke tuge – mogu ustati, umiti se i sasvim očišćen od tuđih uvreda i neljubavi te preplavljen prijatnim trijumfom – krenuti ponovo u život. Nedavno me je uplašila neka majčina strina-baka, Novičnica, koja je inače pametna žena, kada mi je rekla kako oni koji prijete da će umrijeti ili da će se ubiti – to stvarno na kraju i urade. Ta njena „prijetnja“ je znatno smanjila učestalost ovih mojih prijatnih seansi. Bilo kako bilo, smrt je, na svu sreću, u meni neraskidivo povezana s ljubavlju prema životu i ljudima. Meni se čini da je sve to istovremeno tijesno povezano i s odlukom da se zamo našim, jer monašenje je, kako monasi kažu, dobrovoljna smrt. Ono toliko mijenja način života, koji monah „predaje“ u ruke svog duhovnog oca, da to odricanje od sopstvene volje jeste uistinu najteže i stvarno slično umiranju. U monaškim krugovima tradicija – kažu – nalaže da kad

nekoga monaha pitaju o tome odakle je i koje je njegovo porijeklo, on odbije da o tome govori jer se sasvim odrekao svog porijekla i vjeruje samo u svoje novo, duhovno rođenje. To je ozbiljna i pomalo bolna stvar i rijetki su oni koji u tom odricanju ostaju dosljedni.

U meni, da se ne lažemo, pomisao na monašenje raspiruje nadu da će se sa mnom dogoditi nešto veliko, nešto neočekivano i tajanstveno. Tu kod kivotu slavnoga svetitelja, Vasilija Ostroškog, poželio sam da postanem jednoga dana svetac, da budem upokojen a opet živ. Pred svetiteljevim kivotom gledam kolone živih ljudi koji, više umrli nego živi, koračaju kao onome koji se davno upokojio, a življi je od svih nas i još nam dobročinstva čini. Ko ne bi želio biti takav? Ima nečeg naizgled prirodnog, ali i nedokučivog i neobjašnjivog u tome što monah sebi postavi takav cilj – da svetac postane. To je, dakle, nešto slično onome kao kada zamišljam da sam umro i da me oplakuju i žale dok polako režiram svoju sahranu koja je tako divna i veličanstvena da na njoj neutješno i iskreno plaču svi oni koje sam volio, a ima ih mnogo. I zato, kada bi se od mene zatražilo da to u jednoj rečenici izrazim, rekao bih da je svetac čovjek čiju su ljubav drugi ljudi prepoznali kao neodoljivu silu koja ih potpuno razoružava, kojoj nikako ne mogu da se protive i na koju jedino ljubavljaju mogu i moraju uzvratiti.

Postrig

Iguman Lazar me razgovijetno oslovi novim imenom, u prvi mah nisam shvatio da se meni obraća. Pozva me strpljivo još jedanput. Došlo je vrijeme da – nakon službe sa

---

svijećama i crkvenim pjesmama – otprate nas, novopečene monahe, do kelija. U tim sobicama, po monaškim pravilima, moramo ostati sami tri dana i tri noći i možemo, ali bez ijedne izgovorene riječi, odlaziti jedino na jutarnja i večernja bogoslužjenja. Sam ispraćaj do kelije sa svijećama i crkvenim pjesmama neodoljivo me podsjeća na sprovod. Sada je ta kelija kao neka grobnica, ali ovaj put je sve dobrovoljno i namjerno i negdje tu, u njoj, pritajeno buja čudo života. Koračam spokojan i miran kao junak koji ide na gubilište ali zna da je jedini put do slave, tj. do istinskog života, taj hrabri prolazak kroz samu smrt. Kada sam ušao u sobicu, pomislih kako ovo za mene neće biti lako. Nije mi padala teško samoća na par sati kada bih je ja izabrao, ali tri dana i tri noći nije šala. S druge strane, nešto se u meni usprotivilo tim mojim mislima: pa nisi valjda mislio da se svetac postaje na foru ili na finte. Fora i finte, otkud mi te neprikladne svjetovne riječi? Uvijek su me boljale primjedbe onih koji su govorili kako bih bio odličan fudbaler kada ne bih toliko driblao i težio fintama. A ja nikako nisam mogao odoljeti tim nesrećnim atraktivnim potezima; imao sam utisak da kad mi to uzmu – uzeće mi sve. Ovih dana neće biti utjehe ni u hrani, daće nam, kažu, nešto ali najbolje i najispravnije bi bilo ništa. Ajde, mislim se, da vidimo i to. A lijepo me je Atanasije pozvao kod sebe dva-tri sata pred monašenje i rekao mi onako majstorski: „Imaš još vremena da se predomisliš.“ Izgledalo je to veoma iskreno od njega, a ja sam to zbog sujete doživio pomalo kao provokaciju. Ali sad kada sam ostao sam u toj bijednoj sobici, bome, nije mi bilo svejedno. Molitveno pravilo je bilo dugačko i valjalo ga je ispuniti. Jedva sam čekao da se spustim u krevet i da zaspim. Bilo je svega ovih mjeseci i godina iza mene. Nisam osjećao

nikakav egzistencijalni, ontološki teret, nego me je stigao umor kao orača koji hoće da opere noge i legne. Prijao mi je taj osjećaj koji bih pojednostavljeno opisao: „u duši ti je lako, a tijelo je umorno“.

Dok sam tonuo u san, iskrsnu mi pred očima lik oca Lazara Moja monaška duša povjerena je njemu, igumanu manastira Ostrog. Lazar se s vremena na vrijeme nasmije tako da se i nebesa smiju zajedno s njim. Voli da se šali, nekako djetinjasto i s velikom dozom humora, a opet i s nekim djevojačkim stidom. Sve to prosijava na njegovom licu koji mnogi zavole odmah i bez puno promišljanja. Lazar je, imam utisak, oličenje smirenja, ili kako se kaže u Jevanđelju: posjeduje ono siromaštvo duha koje se preporučuje. To siromaštvo ne znači nekakav hendikep ili nedostatak, nego odricanje i stalno stremljenje da duhu ne pripušataš ništa suvišno, ništa što mu ne treba, ništa što bi ga otežalo i oborilo. Ti rijetki ljudi koji uspiju postići siromaštvo duha uspijevaju da njihov duh lebdi, da je slobodan i da ga ništa ne lomi i ne obara. Osjećam da mi je pored njega prijatno, da njemu mogu reći sve, da ga ništa neće iznenaditi, sablazniti, naljutiti jer takvi kao on već žive Carstvo nebesko. Zahvaljujući njemu odjednom su u Ostrog počeli priticati mladići i djevojke sa svih strana. Kao magnet ih je privlačilo smirenje oca Lazara.

Imam utisak da me je, tek što sam se zaveo u san, probudilo zvono: lupa neko nervozno kao da je ljut što je bilo gdje iko ikada spavao. A meni se baš spavalo, ali valja ustajati, svi će gledati gdje su „novopečeni kolači“/monasi. Naučio sam to još u djetinjstvu – bilo da je igra ili posao, novajlija je morao da se dokazuje i da kreće od nule. Spustio sam se u crkvu, više od umivanja razbudila me je planinska svježina iako je bilo ljeto. Dobio sam nove cipele,

mantiju i majicu, ali sam još uvijek imao svoje stare pantalone, neke crne dizel, klasičnog kroja. One su me jedine tog jutra podsjećale na svijet iz koga sam upravo izašao. Počinje bogoslužjenje, uvodni časovi; čitaju ih monotono i nejasno, a crkva puna nekih ljudi, najblaže rečeno raznoraznih. Neke starije žene i muškarci napadno mi se javljaju sa osmijehom na licu i nekim neobičnim poštovanjem, kao da im na čelu piše: „E, sad moraš biti svet, a ako nisi, onda si u problemu.“ Sve to nije strašno, ali remeti onu radost koju sam osjetio dok sam ležao na podu tokom monašenja i kada mi se činilo da svi tereti spadaju s mene i u zemlju od koje sam sazdan odlaze. Shvatam da to očekivanje da budem svet možda i nije samo moje, da to i drugi traže od mene, što u meni budi strepnju koja je daleko od onog prijatnog osjećanja koje je budilo maštanje o svetosti.

Utom u crkvu uđe otac Lazar, tiho i sa nekim prijatnim šumom. One se žene uskomešaše i isto se keze, ali kada njega vide, kao da nama govore: „E, vidite, on je uspio.“ Kako on uđe, svi se nekako uspraviše pa i oni što čitaju „da Bog sačuva“ počеше čitati razgovjetnije. Mi novi monasi morali smo stajati sa svijećama u ruci – zauzeli smo onaj stav koji smo vidjeli na slikama. Nakon tri sata izađosmo iz polumračne crkve s te monotone službe na kojoj je prevladavala neka podnošljiva kakofonija, jer malo ko je imao sluha, a ako poneko i jeste, poremetili bi ga oni koji ga nemaju, a koje je ama baš bilo briga što ga nemaju jer oni su tu da iščitaju to što treba.

Na izlasku iz hrama dočekalo nas je sunce koje je milovalo lice i dušu. Opet svijet oko nas, unose se, ispituju ko smo, odakle smo, i pogađaju dokle ćemo stići. Čujem neki tamo muškarci govore među sobom: „Ovaj ima jaku bradu, moglo bi biti nešto od njega“, a meni bi milo zbog tih riječi.

Ali nama sada nema na sunce ni na bogat doručak, a gladan sam, krče mi crijeva. Nama je nazad u ono što zovu kelija, a ja je zovem sobica: drveni krevet, stočić i prozorčić. Uđoh, tu je knjiga koju moram dobro prostudirati, *Monasški život*, već sam je čitao. Štivo nimalo ne podilazi nama monasima, neću reći da je nemilosrdno, nego surovo realno. Gledao sam tu knjigu i kao da sam joj govorio: „Dobro, čitaću te, i sve kako mi je rečeno, samo me pusti da sada malo odspavam.“ I kako sam krenuo da liježem, neko je snažno zakucao na ta mala vrata, neko ko ima tešku ruku. Nenađani posjetilac je tiho nešto rekao, ali nisam čuo šta. Prođe mi kroz glavu da monasi kada kucaju nekome na vrata izgovaraju: „Molitvama svetih otaca naših, Gospode Isuse Hriste Sine Božiji, pomiluj nas“, a onaj koji je unutra odgovara „Amin“ ako se slaže da posjetilac uđe. Nakratko sam ćutao jer sam pogađao ko bi to mogao biti sada, a onda sam izgovorio:

– Amin.

Na vrata je ušao otac Lazar s dvije narandže u ruci. Sjede na onu malu stolicu, počeo da guli narandžu i da mi tiho govori:

– Znam za pravila, ali dolazi stvarno mnogo naroda. Navalala je ogromna u Gornjem manastiru i treba nam pomoć – reče.

– Dobro – odgovorih, na tren zastadoh a onda brže-bolje počeh da skupljam onih svojih par stvari. Otac je skupljao u šaku kore od narandži koje smo maločas u slast pojeli. Hrana je, čini mi se, naročito ukusna kada je dobiješ od nekoga do koga ti je stalo. Našli smo se ubrzo na sunčanom danu koji još uvijek nije bio vreo. Vjerovatno niko ne može osjetiti slobodu kao što to može zatvorenik, niti ko osjeća značaj dana i sunčeve svjetlosti ako nije pod nekim moranjem bio zatvoren u polutamnu i malenu

sobu. Krenuli smo uzbrdo prečicama, brzim i dugim koricama, ja u cipelama, a otac Lazar u nekim dobrim sandalama, koje su imale debeli đon od plute. Išao je kao da se odguruje onim snažnim rukama koje su se pomjerale lako i skladno. Gornju tanku mantiju stavio je oko vrata kao što bokseri ili ljudi koji idu na plažu stave peškir. U mantiji i tim sandalama izgledao je jednostavno, a opet pomalo čudno kao neki isposnik atleta. Nisam znao koliko mu je godina. Bilo je jasno da je iskusan, da je mnogo iskusan i to u onim najtežim stvarima kao što je, recimo, molitva. Pojačavao je tempo, a kad smo bili već u drugom šumarku, ubrzao je hod. Bio sam mršav, ali sam ga pratio bez velikog grča i bilo kakve treme. Disao sam slobodu a to je, vjerujem, najbitnije da bi se čovjek uopšte kretao. A ako se ne krećem, ako sam zakovan za krevet ili stolicu, ili ostajem u kući, za mene je to uvijek značilo da sam zapao u neku duhovnu neslobodu koja rađa nepokretnost.

– E, sad ćemo se malo potrkati ili, što bi rekla djeca, ko će prije – reče s prijateljskim osmijehom pravog duhovnog oca.

Zastadoh ozaren i dirnut, a on snažno ubrza korak. Jedan pa drugi šumarak prolazili smo u nekom živom hodu koji se nije pretvarao u trčanje, jer je ogromna uzbrdica, ali vjerujem da je neko trčao pored nas da bi se teško mogao brže kretati tim stazama. Grabio je ispred mene bez riječi, pomislio sam da bih mogao da ga prestignem. Ugledao sam Gornji manastir kada smo bili pred posljednjom krivinom. Ubrzao sam maksimalno a on se ponovo okrenu, pogleda me dobronamjerno i zastade.

– Dobro je, nemoj da nas vidi otac Joil da trčimo, biće mu čudno. A drugo, ja sam pobijedio – rekao je kroz osmijeh koji kao da mi govori: „Nemoj misliti da ne znam da si naumio da me pretekneš.“

Bio sam sav znojav, ali mi je ovaj iznenadni napor mnogo prijao, kao neka vrsta blaženstva. Nakratko smo se zaustavili kod česme smještene usred stijene, da se napijemo vode. Postoje neke stvari za koje vjerujem da ih osjećam drugačije od drugih ljudi. Ne isključujem da je to moja uobrazilja ali vode i izvore voda vjerujem da razumijem kao rijetko šta drugo, da osjećam ukus, svježinu i ono što je možda najneobičnije – poruku koju neki izvor nosi, daje, šalje. Ovaj izvor nam je, čini mi se, poručivao da smo stigli na mjesto odmora, gdje je sve blago i utješno, a voda je tu da ukrijepi i utješi na nekoliko koraka prije nego što čovjek dođe u utočište spokoja i istinskog gašenja žeđi.

Otac je skinuo gornju mantiju i ogrnuo se njome. Ušli smo kod Svetog Vasilija u pećinu, u kojoj njegovo sveto tijelo počiva već više od dva vijeka. Pećina je topla, miriše vosak, osjetim miris ljudskih tijela koji se tiskaju i puštaju nas da prođemo, jer mi smo kaluđeri ostroški. Kakva je to privilegija... Cjelivamo mošti, pjevamo i izlazimo; kod oca Lazara se ne nazire nikakva patetika niti neka vidljiva pobožnost, samo mir i ozbiljnost koja proizlazi iz odgovornosti. Idemo gore uz stepenice, tražimo druge koji su tu na dužnosti ili, kako bi monasi rekli – na poslušanju. Časte nas vodom i nude sokom, ja sam toliko gladan da bih sada pojeo i popio šta god da mi daju. Uzdržavam se jer mi je već sve tako prijatno, pa mi i sama voda djeluje ukusno i osvježavajuće. Oni pričaju, nešto uobičajeno, bez grča.

– Narod dolazi u rijekama – reče neko.

– Rat je, narod je uplašen i traži pomoć i utjehu – tumači drugi.

Lazar ćuti, a ja više ništa ne čujem, samo vidim neke ljude koji se upinju da mu nešto kažu i da mu se pomalo dodvore. On sjedi na igumanskom mjestu kao neki

zabrinuti kralj i sve ih pažljivo sluša. Odgovara im blagim pokretima ruke koji znače otprilike „nevažno“, kao da im tim pokretom pomaže da odvoje bitno od nebitnog.

– Otac Grigorije ostaje ovdje da vam pomogne – progovori odjedanput – dajte mu keliju iznad crkve.

To je, u stvari, bila pećina-crkva Vavedenja, u kojoj leže svete mošti Svetog Vasilija. Pokazuju mi keliju, sve je u njoj jednostavno, ali nekako toplije nego u onoj sobici dolje, iz koje sam upravo došao. Kroz prozorčić se vide ozelenjeli listovi okolnog drveća iza kojih su se promaljali konaci i crkva Donjeg manastira. Još dublje ispod nazirala se dolina Zete s mnoštvom zelenih vrbaka. Pravo orlovsko gnijezdo, pomislih. Dok sam lutao mislima, otac je nestao; rekoše mi da je otišao brzo i bez pozdravljanja. „Tako on to radi“, dodade neko, „ne voli da se pozdravlja.“ Opet sam bio sam, ali sad mi je bilo lakše, mnogo lakše, imao sam dužnost. Lijepa dužnost, prođe mi kroz glavu, ljudi putuju hiljadama kilometara da bi samo na par minuta kročili u pećinu u kojoj ćeš ti moći da budeš satima. Međutim, uistinu je čovjek biće nezahvalno i svaki dobar entuzijazam ga brzo napusti.

Bližnji

U prvim monaškim danima osjećao sam neku nadrealnu bezbrižnost, kao da me je odjedanput bilo baš briga ko je ovaj ili onaj. To je bilo do te mjere prijatno stanje da sam mogao da se poistovjetim s Diogenom, koji je, dok je ležao i odmarao se na Korintu, na pitanje Aleksandra Velikog da li mu nešto treba, odgovorio ono čuveno: „Skloni se, zaklanjaš mi sunce!“ Tako se može osjećati samo monah,

pomišljao sam, jer uistinu – šta monahu treba? On je prosto tu da pokaže ljudima i svijetu kako nije potrebno mnogo za sreću.

Monaški život za mene je bio kao ona knjiga istoimenog naslova: strogih, na momente surovih pravila koja sam prihvatio ni u snu ne pomišljajući na napuštanje ili odustanje. Međutim, čovjek – koliko god bio opredijeljen za nešto – zna svjesno ili podsvjesno šta mu je prijatno a šta neprijatno. Meni je bilo neprijatno da sam sebi perem veš, da ustajem vrlo rano, da idem na jutarnju službu na kojoj ljudi više nešto mrmolje nego što čitaju, a o pjevanju da ne govorimo. Šta je bilo prijatno? Prisustvo nekih dragih duša i, prije svega, sreća u tome što je iguman, otac Lazar, bio toliko normalan i što je pazio na tu grupu u crno obučених ljudi, koji su, činilo mi se, „šareniji“ od bilo koje druge skupine na svijetu. Koliko je samo važno da je taj koji donosi najvažnije odluke normalan. Kada bih ponekad s čuđenjem pred njim konstatovao kako je to naše bratstvo i sestrinstvo neobično, razvukao bi mu se osmijeh od uva do uva i ukazali bi se uredni i jednaki zubi, a onda bi izrekao rečenicu koja je, očigledno, bila plod promišljanja i gorkog iskustva: „Sve original do originala!“ Iako sam bio oduševljen njegovom pameću i ovom konstatacijom, pomišljao sam kako je težak njegov život s njima, tj. s nama. Njegov monaški život dotad je već bio bolan – potucao se kojekuda, obnavljao je u drveće i šikaru zarasle stare manastire. Bio je i u Hilandaru, iz kojeg se vratio zbog vlage, jer premda dosta snažan, bio je bolešljiv. Ali sad je tu i to je donijelo mir svima, pa i njemu, jer očigledno nije više imao kuda, niti je htio da ide nekuda drugo. Po svemu sudeći, dosadilo mu je da se potuca i da stranstvuje, a osjećao je, rekao bih, da tu, u Ostrogu, može da napravi nešto značajno. Nešto

važno, iako smo mi kao bratstvo stvarno ličili na nemoguću misiju. Međutim, vjera zaista može činiti čuda.

Elem, jedan od tih neobičnih monaških likova jeste pjesnik koji me tjera da čitam i komentarišem njegove pjesme. Pjesme su bile ništa drugo nego najozbiljnija moguća uputnica za psihijatriju, ali njegov entuzijazam i radost dok čita te nesuvisle rečenice zbunjuju me toliko da pomišljam kako su one, u stvari, konci koje on sam plete i za njih se drži kao da čvrsto stoji na zemlji. Volim poeziju, imam utisak kako je ona ljekovita, iako, moram priznati, nikada nisam pomišljao da svojevrсну snagu može imati i loša poezija. Šalio sam se s njim i govorio mu da je njegova poezija gorka, nesladunjava, a da je gorko zapravo ljekovito. Kupio sam ga tim riječima za sva vremena, a sebe ukopao duboko do pojasa, jer je svakog jutra dolazio s novom pjesmom. Nisam imao snage da mu iskreno kažem kako je to što piše skroz bez veze, a nisam nalazio ni načina da mu pomognem. Uprkos svemu, kada god ga vidim kako ide ka meni, pomislim, evo mog Pjesnika. Ali ni on nije glup iako je bio pomalo lud. Ponekad bi mi s lica pročitao da je neka od tih čudnih pjesama bila još luđa nego inače i onda bi, valjda u strahu da ne izgubi jedinu publiku, rekao:

– Popraviću ovo, srediću je malo bolje, ali osjećaš li – govorio je – kako je duboka ideja?

– Da – odgovarao sam već iznemogao.

Među njima je bio i Isaija, moj sabrat i neka vrsta starješine, najdivniji i najčudniji, najjednostavniji i najsloženiji čovjek koga sam do ovog trenutka sreo u ionako zapetljanom svijetu. Istina, on je smušen za sva ovosvjetska pitanja, ali za neke suštinske i važne stvari je pravi genije. Poznajem Isaiju još sa studija teologije u Beogradu; već tada je bio neobičan – dobar i istovremeno komplikovan. Ni u snu mi se

nije činilo mogućim da ćemo nas dvojica živjeti zajedno u istoj kući. Apsolutno različiti, držali smo se nekih principa, pa sam tako ja zahtijevao da kako god bili (ne)raspoloženi moramo biti ljubazni i pozdravljati jedan drugoga kada se sretnemo, a njemu je to djelovalo glupo... Međutim, nadi-lazio je sebe i pozdravljao bi me, pritom uvijek pokazuju-ći kada to radi iskreno, a kada neiskreno. Naše teološke rasprave su vrlo žestoke, iskrene, pune nekih domišljatih budalaština i u njima se često ne zna ko je pobjednik a ko poraženi. Jedanput sam ga svojim stavovima skroz satjerao u čošak: bio je nemoćan, osjećao sam da više nema argu-menta. Iznenada mi je pružio ruku rekavši da sam jako ubjedljiv i da očigledno bolje znam neke stvari od njega.

– Ali dopusti mi da na kraju kažem samo jednu rečeni-cu, pa da se ova duga rasprava završi – dodao je brže-bolje.

– Reci – izgovorih pobjedonosno.

– Najvažnije od svega – nastavio je samozadovoljno i sasvim uvjeren u to što govori – najvažnije od svega jeste da je „iksan“ (čovjek) zdrav.

Bio sam šokiran i potpuno preneražen, ali sljedeće sekunde prasnuli smo obojica u smijeh koji nismo mogli zaustaviti; odjekivala je od neobuzdanog smijeha cijela trpezarija u kojoj smo raspravljali. „O, Bože, kakav lik i kakav preokret“, pomislih. On nema sujetu kao drugi lju-di, ali je neobičan. Možda ga ipak najbolje opisuje njegov predmonaški život u kojem je on bio sin oca kamiondžije, koji bi, kada bi našao njegove sveske s ispisanim pjesma-ma, pijan vikao: „O, Bože, čime sam ti ovoliko zgriješio!“ Jednom se sa svojim drugom dogovorio da idu na put oko svijeta tako što će krenuti jedan na istok a drugi na zapad. Njemu je pripao zapad, a njegov drug je krenuo na istok.

– I kako se to završilo? – pitah znatizeljno.

– To je bilo 1984 – odgovori kroz smijeh – krenuli smo iz Doboja, a završilo se tako što su nakon pola godine mog druga uhapsili u Japanu, a mene su sutradan uhvatili u Prnjavoru i vratili me ocu koji me je dugo poslije toga držao u nekoj vrsti kućnog pritvora.

Sve njegove priče su toliko neobične, uostalom kao i on sam, ali njegov unutrašnji svijet tako moćno i neobjašnjivo privlači ljude ka Hristu i Crkvi. Čudio sam se tome voleći istovremeno svakim danom sve više tog čovjeka kojeg sam u malo čemu shvatao.

Poseban je i bivši profesor hemije u jednom manjem gradu. Dobar je sabrat, topao i drag, ali i ambiciozan, čak mi je izgledalo ne samo da je odlučio da postane svetac nego je u to već na samom startu svog monaškog života iskreno i sasvim povjerovao. U toj koži, koju je sam sebi brzo skrojio, njemu je bilo lijepo, a ni meni pored njega nije bilo ni dosadno ni neprijatno. Pismen je i kulturni čovjek, ali u pogledu teologije pravi zatucanko – ne zna ništa i sve je pogrešno shvatao, ali to ga ni najmanje ne ometa da prosto uživa u svojim propovijedima o nebitnim ili skoro nebitnim stvarima kao da su sama suština svega. Dok je bio profesor u srednjoj školi, đacima se nikada nije obraćao po imenu nego samo po broju pod kojim su bili zavedeni u školskom dnevniku. Tako je znao svakoga đaka po tom broju. Kako dobro ne vidi, nosi naočare s velikom dioptrijom, a čita pomoću lupe. Ali nije to jedini problem s njegovim očima: on, baš kao Dejvid Bouvi, ima oči različite boje te kada ponekad iznenada skine naočare s debelim staklima, onome ko nije znao za njegov „defekt“ izgleda doslovno sablasno. Jednom je to bio povod šali koja se često pričavala. Naime, naša braća Romi (ali i mnogi drugi) počeli su u ogromnim količinama točiti vodu koja je tekla

iz ostroške stijene (htjeli su valjda da je preprodaju ili da se liječe njome, ko će znati), što je stvaralo nered i kaos. Utom doleti kod ovog oca jedan od manastirskih đaka i požali se da ga ovi dolje, kod vode, ne slušaju i da prave nered.

– Pođi sa mnom – reče mu on.

Kada su došli dolje, pomislio je da će se oni uplašiti sveštenomonaha, ali oni ni da trepnu na njegove mirne riječi. U tom trenutku on skida naočare izrogačivši one svoje dvobojne oči, na šta su se oni skamenili od straha, a on, kada vidje da su zbunjeni, ko iz topa reče:

– Lične karte, molim!

Kada god bi nam đak prepričavao dio s ličnim kartama, hvatali bismo se za trbuh od smijeha, jer smo i te kako mogli zamisliti tu nesvakidašnju scenu.

Živjela je s nama i jedna prosta duša, monah s velikom toplinom i nekom ludom duhovnošću, o kojoj mi je pričao kao o nečem najnormalnijem. Njega, kaže, nešto ili neko ščepa za nogu i odnese ga od tačke A do tačke B brže od bilo kakvog aviona. U noćima kada sve utihne, u maloj kuhinji pod ostroškom stijenom, slušam ga s neopisivom pažnjom. A on toliko vjeruje u to što priča da je moje nevjerovanje u njegove priče potpuno nemoćno. Prosto bih povjerovao u sva ta čudesa da ga često ne uhvatim nespremnog, u trenucima kada ima neki podrugljiv osmijeh na licu. Nikada nisam do kraja siguran da li se ljudima ruga, ili ih kuša, ili pak odista misli to što govori.

Otac Simeon ili pop Slobo, kako ga je zvao narod u Hercegovini, izbjegao je iz Stoca, mjestašca u Hercegovini, u Ostrog. Već je starac, pitome i blage naravi, koji se više pravi nevješt nego što je to uistinu bio (što uvijek tumačim njegovim velikim životnim iskustvom). Preživio je pokolj u Donjoj Hercegovini tokom Drugog svjetskog rata, kada

je ostao bez igdje ikoga. Iako su mu roditelje i braću i sestre ustaše bacile u jamu, on uvijek prepričava kako im je jedan hrvatski sveštenik, noć uoči pokolja, rekao da bježe, ali oni mu nisu vjerovali. Slobo je ipak pretekao nekako. Njemu je život sačuvao rođak i drug iz djetinjstva, partizanski general Rade Hamović. Potom je zapao u njemački logor, poslije logora ko zna kuda, a koliko je sve zajedno strašno bilo – nije moguće opisati riječima.

– Pa, mili oče, kako si ti živ uopšte i kako, evo, i ovoga rata, „pod stare dane“, opet bježanija? – upitah ga jedanput.

– Preživio sam – reče ljudski ljupko i toplo – provlačeći se, što bi se reklo, kao između kišnih kapi.

Među ovim živopisnim likovima je i jedan divan čovjek s kojim sam takođe studirao teologiju, a koji je prije toga završio filozofiju u Sarajevu. Njega nije bilo moguće ne voljeti. Slične smo građe ali on je nekako življi i jači. Iako sličnog obrazovanja, mnogo je dublji i osjećajniji od mene. Ima radosno lice i žive oči i, rekao bih, stvarni potencijal da bude svetac. Ali, ne lezi vraže, jednog se jutro skinuo i sasvim go prepješaćio od Donjeg do Gornjeg manastira propovjedajući o tome da se moramo vratiti u prvobitno stanje, ono prije nego što je naš praotac Adam sagriješio. Jedva su ga savladali i odveli na psihijatriju. Bio sam do krajnjih granica potresen, možda i uplašen. Jedva sam čekao da se stvori prilika da o njegovom slučaju progovorim s ocem Lazarom. Nakon nekoliko dana velike brigade – stvorila se željno iščekivana prilika. Otac Lazar me je, naravno, ponovo porazio svojom pronicljivošću jer je nakon svih mojih teorija izrekao nešto na šta sam kasnije naišao kod Junga, a sasvim sam ubijeđen da on to nije mogao pročitati. Dobro, nije baš isto rekao što i čuveni psihijatar, ali jeste slično. Izgovorio je rečenicu koja me je

protresla toliko da mi je sav stres od razbolijevanja voljenog druga i sabrata monaha izgledao sitan i nebitan.

– E, pa, moraćeš naučiti da je ludilo sastavni dio našeg života – rekao je nakon dugog ćutanja, koje je završilo živim pokretima očiju. – Normalan je samo onaj koji zna koliko je lud – dodao je ravnomjernim i smirenim glasom kao da saopštava neku potpuno trivijalnu informaciju, da će danas biti sunčano i sparno, recimo. Nisam siguran šta me je više iznenadilo, ton kojim je to izgovorio ili sadržaj izgovorenog, koji će, siguran sam, zauvijek promijeniti i trasirati moje poimanje duševnog zdravlja i „iščašeniosti“ u ovom svijetu, oslobađajući me straha, odbojnosti i predrasuda, koje sam, priznajem, prema takvim pojavama imao sve do ovog razgovora sa igumanom.

Bilo kako bilo, brat monah se nakon mjesec dana vratio s psihijatrije vidno izmučen, blijed i slab, ali radost njegovog lica i živost neobično inteligentnih očiju nisu nestali. Naprotiv, bili su mnogo jasnije vidljivi. Nismo razgovarali o njegovom ekscesu, niti o njegovoj dijagnozi, a ja sam ga nekim neobičnim slijedom događaja koji su se dogodili dok on nije bio tu, i naročito nakon onih igumanovih riječi, gledao kao sasvim normalnog. I koliko god on i dalje bio neobičan, on je bio za mene normalan. Možda zato što mislim da on sada i sam zna koliko je „lud“. A znaju i svi drugi jer su ga vidjeli ili su slušali od drugih kako je kao od majke rođen propovijedao hodočasnicima. Oni – ionako zbunjeni i svaki sa svojom mukom – možda nisu ni smatrali skandalom to što se desilo. Skandal je bio samo za nas ogrnute u mantije i odijela; mi znamo da je on lud, čak smo vjerovali da znamo i koliko je lud, ali pojma nismo imali koliko je on normalan. Ovo moje uvjerenje nije se promijenilo ni onda kada je sa štapom pošao da izgrdi Dobricu

Ćosića. Po povratku, pričao mi je kako ga je ovaj primio i fino saslušao. Pitam ga:

– I, kako je reagovao predsjednik?

– Slušao me je – kaže – pažljivo i samo je ćutao, a ja sam ga – veli – grdio i nije mi bilo došlo da ga dva-tri puta udarim onim štapom. Sljedeći ću put – reče, a zatim se „ludački“ zasmija.

Išao je, kaže, i kod drugih, ali ga nisu pustili. Morao se tući s tim njihovim ćuvarima, kojima priznaje da se baš dobro biju. Međutim, ipak nije uspio proći, na njegovu sreću ili na njihovu, više ne znam.

Kelija u šumi

Ustao sam i umio se hladnom ostroškom vodom; nebo je visoko i plavo, biće lijep dan, pomislih. Noćas sam sanjao prećudan san u kojem sam, na kraju, završio u zatvoru. Ni na javi nisam mogao da se oslobodim tih fantastičnih prizora iako sam se trudio da ih što prije potisnem. Vidim da prema meni ide neki đak koji, pošto izgovori sve neophodne pozdrave, reče:

– Otac Lazar moli da dođete kod njega u Donji manastir.

Pitam ga kada, on se malo zbuni, ali se brže-bolje snađe:

– Ja mislim odmah, on vas već ćeka, pije kafu na terasi.

Brzo sam se spustio onim stazicama kroz šumarke dok me je blagi povjetarac hladio po licu i grudima. Osjećao sam se zdravo.

Otac je sam sjedio na terasi, pred njim je bila šolja ćaja od neke trave.

– Uhapšeni ste – reče zagonetno razvukavši onaj svoj topli i suzdržani osmijeh. Bio sam, blago rećeno,